

Warthoni exemplo, Joannes Smith (a), canonicus A Danelmensis, et ipso immortuo operi, filius Georgius Smith, Cantabrigiæ, 1722, in-fol., vulgavere ex mss. codicibus recensita diligenter, notisque hist. illustrata, scripta Bedæ historica, atque in his, præter illa quæ in tomis Operum jam obvia sunt (Chronicon de sex Ætatis, Historiam Eccles. gentis Anglorum, Cuthberti Vitam et Felicis, et libellum de Locis sanctis) etiam *Anglo-Saxonicam* (b) *versionem Historiæ eccles.*, ad Editionem Wheloci, ex tribus emendatam mss., *Vitam Cudberthi* quam versibus scriptam edidit Canisius et Mabillonius; tum vulgatas a Wareo et Warthono *Vitas abbatum Weismuthensium et Givicensium* ex tribus Codicibus mss. emendatioribus, et *Epistolam ad Egbertum*; ac denique *Martyrologium* Bedæ genuinum, quod in lucem B dixi datum ab Henschenio in tomo secundo Actorum sanctorum Martii; hisque omnibus præfixam *Vitam* Bedæ scriptam a Cuthberto discipulo, tum aliam nunc primum editam Anonymi, nec non elogium Bedæ consignatum a Mabillonio. Denique volumen hoc ornat tabula geographica Britannicæ qualis illis temporibus fuit, et appendix diplomatum, epistolarum, et ab Editore dissertationum, quibus lux insignis scriptoribus et historice illius ætatis affertur.

Novissime Edmundus Martene in tomo quinto Thesauri anecdotorum, præter commentarios in

(a) Acta eruditorum, an. 1724, pag. 124. Mémoires littéraires de la Grande-Bretagne, tom. X, pag. 29.

(b) Præter hanc Anglo-Saxonicam Alfrædi regis,

Genesis, pag. 115, atque in Canticum Habacuc, pag. 295, quos a Warthono vulgatos jam dixi, in lucem protulit quoque *undecim Bedæ homiliae*, pag. 517, et *libellum Præcum*, pag. 483.

Compositionem horologii solaris, carmine hexametro, Petrus Pithæus, sub Bedæ nomine, vulgavit in calce epigrammatum et poematum veterum, pag. 488 Edit. Paris. 1590, in-12. Hanc habeo notatam manu Isaaci Casauboni, qui versu nono, recte, *Junia* legit, pro *Janua*, et versum 77:

Undenis clarum concludit tertia celsum,

et versum 79: *Septem quinta tenet*, etc. Idem carmen occurrit in auctiore poematum illorum Editione Lugdunensi 1596, in-8°, p. 609. Verum auctor ejus non Beda est, sed Wandalbertus, Prumiensis diaconus, ut a Mabillonio jam notatum. Eclogam de *conflictu veris et hiemis*, quam Editione indignam Pithæus duxit, Oudinus tomo II commentariorum de Scriptoribus ecclesiasticis, pag. 526, in lucem dedit, sub nomine Milonis Ennonensis, quod jam, an. 1610, Francofurti, in-8°, Ovidianis amatoris adjuncta sub Bedæ nomine lucem viderat, addita etiam altera ecloga de *Cuculo*, quam veluti ineditam sub Alcuini nomine vulgavit Mabillonius, tom. I Analect., p. 569 (Edit. novæ in-fol. pag. 409).

exstat etiam Anglica versio, quam Elisabethæ reginæ dicavit Th. Stapletonus, S. J. Antwerp., 1565, in-4°.

TESTIMONIA VETERUM DE VEN. BEDA.

Sergius papa I, Epist. ad Ceolfridum:

Quibus verbis ac modis clementiam Dei nostri atque inenarrabilem providentiam possumus effari, et dignas gratiarum actiones pro immensis circa nos ejus beneficiis persolvere, qui in tenebris et umbra mortis positos ad lumen scientiæ producit. Et infra: *Benedictionis interea gratiam quam nobis per præsentem portitorem tuam misit devota religio, libenter et hilariter animo, sicuti ab ea directa est, nos suscepisse cognosce. Opportunis ergo ac dignis amplectendæ tuæ sollicitudinis petitionibus arctissima devotione D faventes, hortamur Deo dilectam tuæ religiositatis bonitatem, ut quia, exortus quibusdam ecclesiasticarum causarum capitulis, non sine examinatione longius innotescendis, opus nobis sunt ad conferendum arte litteraturæ imbuti, sicut decet Deo devotum auxiliatorem sanctæ matris universalis Ecclesiæ, obedientem devotionem huic nostræ hortationi non desistas accommodare, sed absque aliqua remotione religiosum Dei famulum Bedam venerabilis monasterii tui presbyterum ad limina apostolorum principum dominorum meorum Petri et Pauli amatorum tuorum ac protectorum ad nostræ mediocritatis conspectum non moreris dirigere, quem favente Deo, sanctis tuis precibus non diffidas prospere ad*

C te redire, peracta præmissorum capitulorum cum auxilio Dei desiderata solemnitate; erit enim, ut confidimus, etiam evactis tibi creditis profuturum, quidquid Ecclesiæ generali claruerit per ejus præstantiam impertitum.

Bonifacius, Germanorum apostolus, ep. 85, ad Egbertum:

Enarrare autem omnia mala quæ nos extrinsecus et intrinsecus patimur, epistolaris brevis prohibet. Mode enim inhiante desiderantes flagitamus ut nobis ad gaudium nostri mœroris eo modo, quo antea jam fecistis, aliquam particulam vel scintillam de candelâ Ecclesiæ, quam illuxit Spiritus sanctus in regionibus vestris, destinare curetis, id est, de tractatibus, quos spiritalis presbyter et investigator sanctorum Scripturarum Beda reserando composuit, partem qualemcunque transmittere dignemini. Maxime autem, si fore possit, quod nobis prædicantibus habile, et manuale, et vilissimum [Al., utillimum] esse videtur, super Lectionarium anniversarium, et Proverbia Salomonis, quia commentarios super illa condidisse eum audimus. Interea nos cogit necessitas vestri consilii judicium inquirere. Nam dum invenero presbyterum jam antè multa tempora lapsam in fornicationem, et post pœnitentiam in officium gradus sui a Francis iterum restitutus est, et tunc

habitans in latissimo pago fidelium, sed errantium populorum, sine aliis sacerdotibus solus ministrat baptismum, et solemnia missarum celebrans; modo autem, si talem secundum justissimos canones abstulero, morientur sine sacro regenerationis fonte infantes, propter raritatem sacerdotum, si meliorem, ad restaurandum prioris lapsum, non habuero; judicate ergo inter me, et inter populum erroneum, utrum melius sit, vel saltem minus malum, ut [Al., utrum] talis ministerium sancti altaris impleat, an ut pagana moriatur multitudo populi, quia castiorem ministrum acquirere nequiverit. Vel si inter multitudinem sacerdotum invenero in eodem peccamine lapsum, et iterum post [Forsan, per] poenitentiam priori gradui restitutum, de quo omnis multitudo sacerdotum et populorum bonæ opinionis confidentiam habuerunt, et si ille modo degradatus fuerit, secretum peccatum revelatum fuerit, et scandalizavi [Forsan, scandalizabitur] multitudo plebium, et per scandalum plurimæ peribunt animæ, et detestatio erit maxima sacerdotum, et diffidentia ministrorum Ecclesiæ, ut omnes perfidos, nulli credentes, despectos [Forsan, despectui] habeant. Quam ob rem audacter præsumpsimus, patientes et consentientes illum in ministerio divino persistere, existimantes levius esse dubium unius hominis periculum et audaciam, quam ruinam et perditionem animarum pene totius populi. De istis autem universis quid mihi sustinendum sit, necessitate cogente scandala vitandi, quidve refutandum, secundum consilium vestrum per scripta videre, et audire omnino desidero. Præterea celsitudini vestræ, vice osculi, duas vini cupellas per hunc portitorem litterarum transmisimus, petentes ut charitatis inter nos precibus nostris inde lætum diem cum fratribus vestris faciatis. Obsecramus igitur ut de istis petitionibus nostris faciatis, ut mercedis vestræ præmia in cœlorum culmine clarescant.

Bonifacius, Germanorum apostolus, epist. 150, ad Cuthbertum:

Fraternitatis vestræ pietatem intimis obsecramus precibus, ut nos inter feras et ignaras gentes Germaniæ laborantes, et grana Evangelica plantantes vestris sacrosanctis orationibus adjuvemur, et precibus sanctitatis vestræ in nobis sævus Babylonicæ ardor restinguatur flammæ, et sparsa sulcis ad fructum multiplicata surgant summa, quia, juxta dictum Apostoli, *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed Deus qui incrementum dat, ut detur nobis sermo in apertione oris, et sermo Domini currat et clarificetur (I Cor. III)*. Interea rogamus ut reliqua de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum Bedan monachi, quem nuper in domo Dei apud vos, vice candelæ Ecclesiæ, scientia [Forsan, ecclesiastica scientia] Scripturarum fulsisse audivimus, conscripta nobis transmittere dignemini. Et, si vobis laboriosum non sit, ut eorum unum, nobis grande solatium peregrinationis nostræ transmittatis.

Ad indicium quoque intimæ charitatis, lectisternia caprina vobis (sicut hic vocant) direximus, quæ peti-

mus, licet digna non sint, ut pro memoria suscipiatis. Alma Trinitas, et una divinitas fraternitatem vestram, et hic sanctis virtutibus proficientem ac valentem augeat et custodiat, et in futura beatitudine, inter splendida angelorum agmina gaudetem remunerando glorificet.

S. Lullus, epist. ad Cœnam, inter Bonifacii Epist. 109:

Sanctitatis tuæ reverentiam humiliter obsecro, ut amicitia inter nos olim in Christo copulata et semel ceptæ perpes reminisci digneris, ne veterascat, et oblivioni tradatur, quam coram Deo fidei sponsione pepigimus. Pro nomine enim Christi in contumeliis et tribulationibus gloriari, et exaltatione Ecclesiæ ejus nos oportet, quæ quotidie tunditur, premitur, atque fatigatur, quia moderni principes novos mores, novasque leges secundum sua desideria condunt. Idcirco excellentiam tuam jugem precatricem, pro animæ nostræ salute, subnixâ prece flagitamus. Assiduis enim corporis ægritudinibus cum mentis anxietate cogor ex hac ærumnosa et periculis plenissima vita exire, redditurus pio et districto iudicium. Parva vero munuscula dilectioni tuæ direxi, hoc est, pallam holosericam optimi generis pergerulum harum litterarum. Obsecro ut quemlibet horum librorum acquiras, et nobis mittere digneris, quos beatæ memoriæ Beda presbyter exposuit, ad consolationem peregrinationis nostræ, id est, in primam partem Samuelis usque ad mortem Saulis, libros quatuor, sive in Esdram et Nehemiam libros tres, vel in Evangelium Marci libros quatuor. Gravia forte postulo, sed nihil grave veræ charitati injungo.

Cuthbertus, epist. ad Lullum, inter Bonifacii episcopi Epist. 89:

Gratanter quidem munuscula tuæ charitatis suscepi, et eo gratantius, quo te hæc intimo devotionis affectu mittere cognovi, id est, holosericam ad reliquias beatæ memoriæ Beda magistri nostri, ob recordationem et illius venerationem, destinasti. Et rectum quidem mihi videtur, ut tota gens Anglorum in omnibus provinciis, ubicunque reperti sunt, gratias Deo referant, quia tam mirabilem virum, præditum diversis donis, tamque ad exercenda dona studiosum, similiterque in bonis moribus viventem, Deus illis in sua natione donavit, quia per experimentum, ad pedes ejus nutritus, hoc quod narro didici. Similiterque mihi metipsi coopertorium variatum ad tegendum, scilicet, propter frigus, meum corpus misisti, quod videlicet omnipotenti Deo et beato Paulo apostolo ad induendum altare, quod in ejus ecclesia, Deo consecratum est, cum magno gaudio dedi, quia et ego sub ejus protectione in hoc monasterio XLIII annos vixi. Nunc vero, quia rogasti aliquid de opusculis beati Patris, cum meis pueris, juxta vires, quod potui tuæ dilectioni præparavi, libellos de viro Dei Gudberto, metro et prosa compositos tuæ voluntati direxi; et si plus potuissem, libenter voluissem, quia præsentia præteritæ hiemis multum horribiliter insulam nostræ gentis in frigore, et gelu, et ventorum, et imbrium procellis, diu lateque de-

pressit, ideoque scriptoris manus, ne in plurimorum librorum numerum perveniret, retardata est; sed et ante sex annos per Hunvini meum presbyterum illuc ad vestra loca advenientem, et Romam videre desiderantem, aliqua parva xenia, cultellos, videlicet, xx, et gunnam [*Forsan, gurdam*] de pellibus-lutrarum faciam tuæ fraternitati misi. Ille quoque presbyter Hunvini ad urbem quæ vocatur Beneventum perveniens, ibi de hac luce migravit. Quapropter neque per illum, neque per tuorum aliquem, utrum ista ad te pervenerint, ulla responsio unquam mihi reddita est. Duo vero pallia subtilissimi operis, unum albi, alterum tincti coloris, cum libellis, et clocam, qualem ad manum habui, tuæ paternitati mittere curavimus, precorque ut meam petitionem et necessitatem non spernas. Si aliquis homo in tua sit parochia qui vitrea vasa bene possit facere, cum tempus arri-deat, mihi mittere digneris, aut si fortasse ultra fines est in potestate cuiusdam alterius, sine tua parochia, rogo ut fraternitas tua illi suadeat ut ad nos usque perveniat, quia ejusdem artis ignari et inopes sumus, et si hoc fortasse contingit ut aliquis de vitrifactoribus cum tua diligentia, Deo volente, ad nos usque venire permittatur, cum benigna mansuetudine, vita comite, illum suscipio. Delectat me quoque citharistam habere, qui possit citharisare in cithara, quam nos appellamus *rottæ*, quia citharam habeo, et artificem non habeo. Si grave non sit, et istum quoque meæ dispositioni mitte. Obsecro ut hanc meam rogationem ne despicias, et risioni non depones. De opusculis vero beatæ recordationis Beda quæ adhuc descripta non habes, promitto me, si vixerimus, tuæ voluntati adjuvaturum [*Forte, obtemperaturum*].

Cuthbertus abbas, epist. ad Lullum episcopum, inter Bonifac. Epist. 95:

Multum gratanter accepi litteras sive etiam munera, hoc est, villosam, et sindonem, quæ tua fraternitas ad me mittere dignata est, et eo gratantius, quod ex intima charitate ea destinata esse non ambigo. Unde recompensationem beneficii istius reddens, et ipse tui, quotidianis in precibus, curam habere non cesso. Simul etiam nomina fratrum quæ ad nos misisti cum nominibus hujus monasterii fratrum dormientium in Christo scripta continentur, ita ut pro illis nonaginta et eo amplius missas facere præceperim. Insuper etiam librum, quem clarissimus Ecclesiæ Dei magister Beda de ædificio templi composuit, ad consolationem tuæ peregrinationis, mittere curavi [*Al., præcepi*], tuam fraternitatem humiliter obsecrans, ut olim conductæ inter nos amicitiae fœdera usque ad finem firmum custodire digneris, in hoc videlicet maxime, quod, cum tuis omnibus quos tibi divina dispensatio voluit esse subjectos, pro infirmitatibus meis apud supernum Judicem sedulus intercessor existas.

B. Alcuinus, epist. 70, ad Domnum regem:

Venit viator volando, quæstionariam auctoritatis vestræ habens in manu cartam syllabis breviorum, quam animi mei placuisset aviditati; sed quæstioni-

bus altiore, quam ingenioli mei attingere valuisse? humilitas; hortans seniore, fragili sensu cœlestia scrutari, qui terrenarum necdum didicit rationes, stellarum in cœlo errantium vagabundos exponere cursus, qui herbarum in terra nascentium naturas nequaquam agnoscere valet. Et mirum, quomodo erraticas illarum semitas ad certum quis valeat reducere ordinem. Quæ ideo errantia dicuntur, quia incertos habere cursus putantur. Vel quid in quotidianis lunæ laboribus nostra parvitas non valeat invenire, dum investigatas catholicorum doctorum, vel veterum philosophorum multiplici argumentatione regulares habemus rationes. Quid enim de concordia solaris lunarisque cursus per signa zodiaci lucidius dici poterit, quam quod talium inquisitor quæstionum Beda magister in scriptis suis nobis reliquit? vel quid acutius, quam quod naturalium rerum devotissimus inventor Plinius Secundus, de cœlestium siderum ratione, exposuit, investigari valet? Sed nobis iter agentibus illorum, in quibus hæc leguntur, librorum deest præsentia. Nihil de vestræ sapientiæ profundissimis quæstionibus temere audemus respondere: postulantes clementiam vestram, ut jubeatis nobis dirigere primos præfati doctoris. Plinii Secundi libellos, in quibus multiplices et obscuras argumentationes de vario siderum cursu explanare nititur; si forte, Deo donante, inde vel inde aliquid eruere valeamus, quod vestræ sanctissimæ præsentis dignum ostendi videatur. Tamen ne me ita imparatum vestra invenisset cartula, vel somno inertis torpentem, quasi nihil haberet repositum sibi in secreto memoriæ cubiculo; quod interroganti proferré valeat; dicam, quid subito, quærendo magis, quam exponendo turbata mentis acie occurrere potuit; plenior si forte opus erit, responsionem ad præfatos doctorum libros reservans.

Prima vero auctoritatis vestræ interrogatio de concordia trecentarum et sexaginta partium, et lunaris cursus per duodecim signa sic se habuit, ut eadem ponamus verba: sicut in solari decursu dierum, horarum, punctorumque divisione facta, trecentorum sexaginta quinque dierum et quadrantis est inventa concordia; sic et in lunari per dierum et horarum partitionem, viginti septem dies atque horas octo cum trecentis sexaginta zodiaci partibus convenire. Non subterfugio dicere, quid mihi videatur sagacitatem vestram hic in hac inquisitione sentire, utique aut augendum esse aliquid per singula signa lunæ cursui, ut possit pervenire ad legitimas et definitas totius anni partes, quæ in zodiaco notantur, vel etiam minuere partium numerum, ut concordare possit lunaris cursus zodiaci partibus. Quam quæstionem præfatus magister Beda in quodam capitulo, cujus principium esse arbitror: « Quod si quis signorum nescius, lunaris tamen cursus agnoscere cupidus, etc., » prout potuit exponere videtur. Per duodecim partes, quibus quotidie luna elongabitur a soles, Plinius Secundus dicit, lunam (si rite recordor) zodiacum tredecies in duodecim suis mensibus conficere. In suis dicit mensibus, non in solis. Addidi

quoque duobus diebus, et sex horis, et bisse unius horæ per singula signa lunam decurrere. Quod si verum est, trecentarum sexaginta partium numerositas lunæ cursui optime convenire videtur. Quod unius figuræ divisione magis, quam verborum multiplicatione, quia sapienti pauca sufficiunt, ostendendum esse non ignobile putavi, cujus figuræ formulam post hujus epistolæ textum ponere melius existimavi, quam per eam seriem sermonis nostri dividere. In qua etiam figura et horarum diversitas agnosci poterit, si cui diligentius considerare placeat: quia aliter solares, aliter lunares computantur. Etiam in quibusdam locis et ipsi punctus aliter atque aliter computantur: ita ut aliis supputationibus horam quinque punctos, et aliis quatuor habere inveniuntur. Etiam et octenta aliter calculatores ponunt, aliter etiam mathematici solent dividere. Sic etiam et de minutis invenimus in mathematicorum subtilissimis argumentationibus aliter poni; ita, ut etiam minuta minutarum dicere solent. . . .

B. Lanfrancus, ep. ad Alexandrum papam.

Memnisse debet humiliter excellens, excellenterque humilis beatitudo vestra, quia quo tempore apud vos fuimus, Eboracensis Ecclesiæ antistes adversum me palam murmuravit, clam-detraxit, in præsentia celsitudinis vestræ calumniam suscitavit, dicens me injuste velle agere, eo quod super se suamque Ecclesiam jure vestræ Ecclesiæ primatum niterer obtinere. De quorundam quoque subjectione episcoporum quos Ecclesiæ suæ conatus est aggregare, antiquam sua querela non est veritus consuetudinem temerare. Quibus de rebus, vos, sicut sanctum prudentemque pastorem decuit, et oportuit, per scriptum sententiam promulgastis, quatenus conventus Anglicæ terræ, episcoporum, abbatum cæterarumque religiosi ordinis personarum utriusque partis rationes audiret, discuteret, definiret; factumque est ita. Convenerunt enim ad regularem curiam apud Wentanam civitatem in Paschali solemnitate episcopi, abbates, cæterique ex sacro ac laicali ordine, quos sede, actione morumque probitate par fuerat convenisse: imprimis adunati sunt a nobis ex vestra auctoritate per sanctam obedientiam.

Deinde regia potestas per semetipsam contestata est eos per fidem et sacramentum, quibus sibi colligati erant, quatenus hanc causam intentissime audirent, auditam ad certum rectumque finem sine partium favore perducerent. Utrumque omnes concorderiter susceperunt, sese ita facturos sub præfata obligatione sponderunt. Allata est igitur ECCLESIASTICA DENTIS ANGLORUM HISTORIA, quam Eboracensis Ecclesiæ presbyter et Anglorum doctor BEDA composuit; lectæ sententiæ quibus pace omnium demonstratum est a tempore beati Augustini, primi Dorobornensis episcopi, usque ad ipsius Bedæ ultimam senectutem, quod fere centum et quadraginta annorum spatio terminatur, antecessores meos super Eboracensem Ecclesiam totamque insulam quam Britanniam vocant, necnon et Hiberniam, primatum gessisse, curam pastorem omnibus impendisse, in ipsa Eboracensi

A urbe persæpe, locisque finitimis ubi eis visum fuit, episcopales ordinationes atque concilia celebrasse, Eboracenses antistites ad ipsa concilia celebrasse. . .

Honorius Augustod., de Scrip. Eccles.:

Beda, monachus et presbyter Anglicæ provinciæ, scripsit infinita, ex quibus sunt hæc: In Genesim libri quatuor; De tabernaculo et vasis ejus ac vestibus sacerdotum libri quatuor; De ædificatione templi libri duo; In librum Regum liber unus; Quæstionum triginta; in Proverbia Salomonis libri tres; in Cantica canticorum libri septem; in Esaiam et Danielem et duodecim Prophetas et in partem Hieremiæ, in Esdram et Neemiam libri tres; in librum Tobiae libri duo, in Canticum Abacuc liber unus; item in libros Regum et Paralipomenon, in Job, in Pentateuchum B Moysi, et Josue, et in Parabolas, in Ecclesiasten, in Cantica canticorum, in Esaiam, in Esdram capitula multa, in Evangelium Marci libri quatuor, in Lucam sex, in homilias Evangelii libri duo, in Apostolum multa capitula, in Actus Apostolorum libri duo, in Epistolas Canonicas libri septem, in Apocalypsim tres; capitula de toto Novo Testamento; Epistolarum liber ad diversos, de sex ætatibus unus, de mansionibus filiorum Israel libri novem, de Isaia unus, de ratione bissextili, de æquinoctio novem, de historiis Sanctorum. Librum vitæ et passionis S. Felicis confessoris de metro in prosam transtulit; Vitam et Passionem sancti Anastasii de Græco in Latinum correxit; Vitam sancti Cutberti monachi et episcopi metro et prosa composuit; Historiam C Anglorum quinque libris edidit; Martyrologium de natalitiis Sanctorum, librum Hymnorum diverso metro sive ritmo, librum Epigrammatum elegiaco metro, de Natura rerum, et de Temporibus singulos libros, item alium de Temporibus majorem, librum de Orthographa alphabeti, librum de metrica Arte, de Schematibus et tropis, hoc est, de figuris et modis locutionum sacræ Scripturæ. Sub Leone floruit, Romæ moritur et sepelitur.

Trithemius, de Scriptoribus:

Beda, monachus et presbyter monasterii sanctorum Petri et Pauli apostolorum, quod est in Anglia, ordinis sancti Benedicti, vir in divinis Scripturis studiosissimus, et valde eruditus, atque in secularibus litteris peritissimus, philosophus, astronomus, calculator, et poeta insignis, Græci sermonis non ignarus, ingenio præstans, eloquio non curiosus, dulcis tamen et compositus. Multa scripsit volumina, in quibus acumen ingenii ejus comprobatur. Hic, cum esset septem annorum, cura propinquorum datus fuit educandus Benedicto abbati, ac deinde Ceolfrido dicti monasterii Murrinutha. cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedit, atque inter observantiam disciplinæ regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habuit. Nonodecimo autem ætatis suæ anno diaconatum, tricesimo presbyteratus gradum, utrumque per ministerium Joan-

nis episcopi, jubente Ceolfredo abbate suscepit, ex quo tempore accepti presbyteratus, usque ad finem vitæ suæ subjecta opuscula composuit.

In Genesim usque ad Isaac lib. iv; — In Exodum lib. i; — In Numeros lib. i; — In Leviticum lib. i; — In Deuteronomium lib. i; — De tabernaculo et vasis ejus lib. iii; — In principium Regum lib. iii; — In Regum, triginta quæstionum lib. i (*Dilectissimo fratri no.*); — De ædificatione templi lib. ii (*Hortatur nos vas elec.*); — In Josue lib. i; — In Judicum lib. i; — In Paralipomenon lib. i; — In Proverbia Salomonis lib. iii (*Parabolæ Græce, Lat.*); — In Ecclesiasten lib. i; — In Cantica canticorum lib. vi (*Scripturis juvante gra.*); — In Esdram et Neemiam lib. iii (*Eximius sacriæ inter.*); — In Tobiam lib. i (*Liber sancti patris nostri*); — In Isaiam Prophetam lib. ii; — In Hieremiam lib. ii; — In Ezechielem lib. i; — In Daniëlem lib. i; — In duodecim Prophetas minores lib. xii; — In Evangelium Marci lib. iv (*Expositionem Evangelii*); — In Evangelium Lucæ lib. vi (*Beatus Evangelista Lucas*); — Homilias Evangeliorum lib. ii (*Exordium nostriæ redempti.*); — In Epistolas Pauli lib. xiv; — In Epistolas Canonicas lib. vii (*Jacobus, etc., dixit de.*); — In Actus Apostolorum lib. ii (*Actus vero Apostolorum et*); — In Apocalypsim lib. iii (*Apocal. sancti Joannis*); — De temporibus et natura rerum lib. i (*De natura rerum et ratione*); — Aliud minus volumen lib. ii; — Scintillarum ex sententiis Patrum lib. i (*Dominus dicit in Evangelio*); — Gesta Anglorum lib. v (*Britannia oceani insu.*); — Flores beati Gregorii in Cantica lib. ii (*In expositione Cantici*); — Gesta diversorum sanctorum lib. i; — De passione sancti Felicis lib. i; — Vitam sancti Alberti episcopi lib. ii; — Chronicam sui cœnobii lib. ii; — Martyrologium lib. i; — Hymnorum diverso carmine lib. i (*Primo Deus globum cæ.*); — Epigrammata heroico metro lib. i; — De locis sanctis lib. i; — Lectiones in Vetus Testamentum lib. i; — Lectiones Novi Testamenti lib. i; — Distinctiones in Hieremiam lib. i; — Distinctiones in Job lib. i; — De Christo et Ecclesia lib. ii; — De cantico Abbae lib. i; — De arte metrica lib. i (*Qui notitiam metricæ*); — De Schematibus lib. i (*Solet aliquotiens in*); — De Orthographia lib. i; — Epistolarum ad diversos lib. i.

Alia insuper multa edidit, quæ ad nostræ lectionis notitiam non venerunt. Hujus opuscula etiam adhuc eo vivente et semper nova scribente, tantæ auctoritatis erant, ut ordinatione præsumptum Angliæ in Ecclesiis publice legerentur. Cumque in homiliarum impositione nomen ex more auctoris Venerabilis Bedæ presbyteri scriberent, aliter eum cum viveret, prædicare non valentes, obtinuit usque in hodiernum diem titulus semel a principio attributus, ut Beda venerabilis potius dicatur quam sanctus. Viventem enim aliter nuncupare (et si sanctus fuerit) non licebat. Sunt qui alias rationes hujus tituli Venerabilis fingant, alii ex inscriptione epitaphii, alii cæcum fuisse Bedam somniantes. Sed errant, quoniam Beda nec cæcus fuit, nec sepulcro ejus tale epitaphium inscriptum novimus. Et quidem, nisi brevitati consu-

deliramenta hæc facillime confutarem. Mortuus sub Leone imperatore, anno Domini MCCXXXII, indictione xv, ætatis suæ anno LXXII, pridie Calend. Jul. ii.

Inscriptio in templo S. Pauli Girviensi habita.

DEDICATIO BASILICAE
S. PAULI VIII. KAL. MAII
ANNO XV EGFRIDI REGIS
CEOLFRI DI ABB. EIVSDEMQUE
ECCLESIAE DEO AVCTORE
CONDITORIS ANN. IV.

Epitaphium quod Willielmus Malmesburiensis dicit inscriptum fuisse in pariete templi Girviensis.

Presbyter hic Beda requiescit carnè sepultus;
Dona, Christe, animum in cœlis gaudere per ævum,
Daque illi Sophiæ debriari fonte, cui jam
Suspiravit orans intento semper amore.

Elogium

Beda Dei famulus, monachorum nobile sidus,
Finibus e terræ profuit Ecclesiae.
Solers iste Patrum scrutandi per omnia sensum
Eloquio viguit, plurima composuit.
Annos hac vita ter duxit rite triginta,
Presbyter officio, utilis ingenio.
Jani septenis viduatus carne Calendis
Angligena Angelicam commeruit patriam.

Aliud ex Lelando, Collect. iii:

Anglia te celebrat: te totus personat orbis.

Aliud, ex eodem, Collect. ii:

Hos, Albine, tibi merito Venerabilis Abba,
Versiculos scripsit, verbi cœlestis amator,
Beda, Dei famulus, mira quos carminis arte
Composuit doctor, nostro qui clarus in orbe
Exstitit: ingenii ejus monumenta refulgent
Plurima, temporibus nullis abolenda per ævum.

Aliud ex Nechano in sua notitia de S. Cuthberto:

Beda, vir egregius, associatur ei;
Ingenium cujus non mundus claudere posset,
Corpus honorandum capsula parva tegit.

*Inscriptio ab Hugone Pudsey, Dunelmensi ep.,
Thecæ ossa Ven. Bedæ continenti apposita.*

Continet hæc theca Bedæ Venerabilis ossa;
Sensum factori Christus dedit, æsque datori
Petrus opus fecit, præsul dedit hoc Hugo donum;
Sic in utroque suum veneratus utrumque patronum

*Inscriptio quæ habetur in sacro S. Virginis
Dunelmæ.*

BEDA,

Dei famulus et presbyter,

Vir non minus sanctitate quam scientia

VENERABILIS,

hic jacet,

Qui natus in territorio monasterii

Girviensis quod nunc Jarrow dicitur,

Cum esset annuum septem datus est abbati Benedicto, et deinde Ceolfredo ibidem educandus, cunctumque ex eo vitæ tempus in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturæ operam dedit; atque, inter observantiam disciplinæ

regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere solebat. Decimo nono autem vitæ suæ anno diaconatum, et tricesimo presbyteratum, utrumque a Joanne Beverlaco archiepiscopo Eborum suscepit. Vir omni laude major, de quo doctissimi illorum temporum homines hoc elogium protulerunt : Anglum in extremo orbis angulo natum ingenio suo universum orbem superasse, quippe qui omnium pene scientiarum et universæ theologiæ arcana penetravit, sicut opera ejus et volumina multa orbi Christiano notissima abunde testantur : quæ etiam illo adhuc vivente tanti nominis erant et auctoritatis ut ex ejus hominibus multa sacræ lectionibus sint addita, ubique in

ecclesiastico officio publice et solenniter recitata. Constat eum aliquando discipulos habuisse celebratissimos, præclara paulo post ecclesiæ lumina, Alcuinum Caroli Magni regis præceptorem, et Claudium atque Clementum qui primi Lutetiæ docuerunt et Galliam bonis artibus illustrarunt. Obiit in monasterio Girwicensi, A. D. MCCXXXIII. ætat. suæ LIX. die quo Ascensionis Domini memoria celebratur, et ibidem sepultus fuit : sed postea huc Dunelmum primo cum capite regis Oswaldi et corpore S. Cuthberti, deinde in ista Galilea et feretro per Hugonem episcopum constructo ossa ejus sunt translata. Epitaphium de eodem istud circumfertur :

Hæc sunt in fossa BEDÆ VENERABILIS Ossa.

BEDÆ VENERABILIS

ANGLO-SAXONIS PRESBYTERI

OPERA DIDASCALICA,

SIVE

OMNIUM EJUS OPERUM PARS PRIMA.

SECTIO PRIMA. — GENUINA.

DE ORTHOGRAPHIA LIBER.

A littera, etiam nota prænominis est, cum *Augustum* sola significat.

B propinqua est p litteræ, qua sæpe mutatur, ut *supponit, opponit.*

C nota est prænominis, cum ¹ *Cæsarem* significat ; item numeri, cum *centum.*

D littera, propinqua est consonantibus his, *c g l p r m t*, ² quia hæ succedunt in locum ejus, ut, *accipe, aggrega, alliga, appare, arripe*, ³ *ammitte, attende.*

D nota prænominis, cum *Decium* sola significat ; item numeri, cum *quingentos.*

L sola *Lucium* significat.

M sola, ⁴ *Marcum.*

N sola, numerum ; præposita G, *Gneum.*

P sola, *Publium*, et cum R, *populum Romanum* ; et subjecta R, *republicam* ; et præposita C, P. C. *patres conscripti*, sive *post consulatum.* Q littera, etiam nota est prænominis, cum *Quintum* sola significat ; item honoris, cum *Quæstorem* ; populi, cum *Quirites.*

T nota est prænominis, cum *Titum* sola significat.

V adjuncta c, cum virga jacente superposita, *Vir clarissimus.* V geminata cum virga jacente superposita, *Veroi gratia.* V geminata cum c duplici, *VVCC, Viri clarissimi.*

A

ANTE præpositio multa significat ; nam et tempus significat, cum dicitur : *Ante me non est formatus Deus, et post me non erit.* Et præsentiam, ut : *Ante conspectum gentium revelavit justitiam suam*, id est, *coram gentibus.* Et dignitatem, ut : *Posuit Ephraim ante Manassem* ; et : *Qui post me venit, ante me factus est*, id est, *mihî prælatus.*

AULA, Latine domus regia est, Græce ATRIUM dicitur ; unde notandum quod in psalmo ubi legimus : *Adorate Dominum in aula sancta ejus*, non palatium aulæ nomine, sed atrium Græco vocabulo debet intelligi.

AUSCULTO suasori, et *ausculto* præcepta magistri. *Ausculto* autem et AUDIO, ex uno Græco sermone vertuntur, quod est ἀκούω.

ARRHA Latine dicitur, ARRHABON Græce.

AGON Græce, Latine CERTAMEN.

VARIANTES LECTIONES.

(Hæ lectiones desumptæ sunt e Codice ms. de Orthog. Lond., qui designatur E., vel ex Edit. Bas., quæ designatur B. EDIT.)

¹ E., *Gaium*, i. e. *Caium.* ² E., quæ pro quia hæ. ³ B., *committe.* ⁴ B., *Marius.*